

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สรุปผลการศึกษาศักยภาพชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน จังหวัดสระแก้ว

1. ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยชุมชน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ SWOT และการทำแผนที่เดินดิน โดยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ของคนในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพชุมชนบ้านคลองอารางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ พิธีบวชป่าชุมชน 2) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบ แต่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบได้ 3) ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนยังไม่มีรายได้เพิ่มเติมที่ชัดเจน เนื่องจากการบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบ และ 4) ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของชีวิต รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

นอกจากนี้ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สอดคล้องวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านคลองอารางตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ สวนชา การปลูกพืชผัก สวนหม่อน แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สระหลวง ศูนย์การเรียนรู้เกษตรพอเพียง ปอทองเก่า ด้านวิถีชีวิตชุมชน มีการประกอบอาชีพการเกษตร เช่น การปลูกพืชผัก การทำการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และด้านวัฒนธรรมมีพิธีบวชป่าในบริเวณเขตป่าชุมชนของชุมชนบ้านคลองอาราง ด้านของการบริการท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนบ้านคลองอารางมีศักยภาพการบริหารจัดการด้านความรู้และทักษะของผู้ให้บริการ ความสุภาพ ความมีน้ำใจในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและความเสมอภาคในการให้บริการ การบริการนักท่องเที่ยว ทักษะการให้บริการ การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การสร้างความน่าเชื่อถือของแหล่งท่องเที่ยว มีเทคนิคการให้บริการเพื่อสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยว และด้านความเข้าใจในความต้องการของนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามบ้านคลองอารางควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน เช่น ห้องน้ำที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และเพิ่มเติมเรื่องความสะดวก ถูกสุขลักษณะ และการฝึกการอบรมการให้บริการนักท่องเที่ยวแก่กลุ่มที่เกี่ยวข้อง

2. ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ศึกษาศักยภาพชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน จังหวัดสระแก้ว ด้านศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมา คือ ความพร้อมของบุคลากรแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในท้องถิ่น มีจำนวนเท่ากันที่ 49 คน คิดเป็นร้อยละ 98.0 มาตรการในการรักษาความปลอดภัย การแบ่ง

พื้นที่การใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวชัดเจน มีจำนวนเท่ากันที่ 48 คน คิดเป็นร้อยละ 96.0 ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ มีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 94.0 ด้านสื่อหลากหลายประเภทสำหรับให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว มีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 62.0 ด้านบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถถ่ายทอดข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว มีจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 52.0 และการรวมกลุ่มหรือคณะกรรมการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0

ศักยภาพการบริหารจัดการด้าน ความสุภาพ ความมีน้ำใจในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและความเสมอภาคในการให้บริการมีจำนวนมากที่สุดเท่ากันจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 98.0 รองลงมาเป็นด้านการบริการนักท่องเที่ยว ทักษะการให้บริการ การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การสร้างความน่าเชื่อถือของแหล่งท่องเที่ยวและกระบวนการให้บริการมีลำดับขั้นตอน มีจำนวนเท่ากันจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 96.0 ด้านเทคนิคการให้บริการเพื่อสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยว มีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 94.0 ด้านความเข้าใจในความต้องการของนักท่องเที่ยว มีจำนวน 46 ราย คิดเป็นร้อยละ 92.0 และด้านความรู้และทักษะของผู้ให้บริการ มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0

ศักยภาพการบริหารจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยวมีระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ และแหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจด้านพันธุ์พืชหรือสัตว์ที่พบเจอ ในแหล่ง มีจำนวนมากที่สุดเท่ากัน จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 98.0 รองลงมาด้านแหล่งท่องเที่ยว มีวิถีชีวิตเกษตรที่น่าสนใจ มีจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 96.0 ด้านแหล่งท่องเที่ยวมีทัศนียภาพโดยรอบที่สวยงาม มีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 94.0 และด้านกิจกรรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในแหล่งท่องเที่ยว มีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 86.0

ศักยภาพการบริหารจัดการด้านที่พักเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 96.0 รองลงมา คือ จุดบริการอาหารเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา รองรับความต้องการ และจุดบริการอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว มีจำนวนเท่ากัน คือ 47 คน คิดเป็นร้อยละ 94.0 ที่จอดรถเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 92.0 สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม มีจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 90.0 ถนนหนทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวก มีจำนวน 42 คน คิดเป็นจำนวนร้อยละ 84.0 ป้ายบอกทางและป้ายสื่อความหมายตามบริเวณที่สำคัญ มีจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 82.0 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 80.0 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีจำนวน 39 คน คิดเป็น 78.0 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสังคม มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0 กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ มีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 74.0 สิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะสำหรับ ผู้พิการ มีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 70.0 และห้องน้ำที่อนุญาตให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 26

5.1.2 สรุปผลการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ลักษณะการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านคลองอารางสรุปได้ 9 ประเด็น ดังนี้

1) ด้านการบริหารจัดการ ชุมชนบ้านคลองอารามมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเน้นให้ผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนมีคุณภาพ ปลอดภัย ราคาถูก และมีการต้อนรับและ บริการนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนด้วยการดูแล เอาใจใส่ ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นและสร้างความ ประทับใจให้นักท่องเที่ยว ในส่วนของการรับนักท่องเที่ยวจะเป็นการติดต่อผ่านผู้นำชุมชนเพียงทาง เดียว จากนั้นผู้นำชุมชนจะประกาศเสียงตามสายเพื่อนัดหมายล่วงหน้ากับเจ้าของโฮมสเตย์ เกษตรกร แม่บ้าน เพื่อให้เตรียมดำเนินการ จัดสรรเวลาและนัดหมายผู้ที่มาให้ความรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ และ แจ้งให้สมาชิกที่จะนำสินค้าเกษตร ผลผลิตแปรรูปในชุมชนมาจำหน่าย และเน้นส่งเสริมให้นักท่องเที่ยว พักค้างคืนกับโฮมสเตย์ของชุมชน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

2) ด้านทรัพยากรบุคคล ในชุมชนบ้านคลองอารามยังไม่มีการรวมกลุ่ม มีการแบ่งหน้าที่ความ รับผิดชอบในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยังไม่เป็นระบบและไม่ชัดเจน ประชาชนใน ชุมชนบ้านคลองอารามมีความคิดอยากริเริ่มการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ทำให้การ ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนปัจจุบันยังไม่ได้มีการวางแผนดำเนินการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม

3) ด้านงบประมาณ ชุมชนบ้านคลองอารามยังไม่มีงบรายได้ที่เกิดจากการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการขายผลผลิตการเกษตร ผลผลิตแปรรูป สินค้าชุมชนอย่างชัดเจน ยังไม่มีการจัดตั้งบัญชีกองกลางเพื่อใช้ในการบริหารจัดการกลุ่ม รายได้จากโฮมสเตย์จะเป็นรายได้ ผ่านการติดต่อที่ผู้นำชุมชน จากนั้นจึงจะถูกจัดสรรให้กับเจ้าของโฮมสเตย์ที่นักท่องเที่ยวไปพัก

4) ด้านปัจจัยสนับสนุนการเป็นเครือข่ายสร้างความร่วมมือ ชุมชนบ้านคลองอารามยังไม่มี การดำเนินการในเรื่องการสนับสนุนการเป็นเครือข่ายสร้างความร่วมมือ เนื่องจากการท่องเที่ยว เชิงเกษตรของชุมชนบ้านคลองอารามในปัจจุบันยังไม่มีที่รู้จักมากนัก และอยู่ในช่วงเริ่มดำเนินการ ซึ่งคนในชุมชนคาดหวังว่าเมื่อมีรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นระบบและ ชัดเจนแล้ว จะทำให้ชาวบ้านมีอาชีพ เกิดรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองในอนาคตอย่างยั่งยืน

5) ด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมชุมชน บ้านคลองอารามมีทรัพยากรทาง การเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ คือ การเป็นแหล่งทำการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนมีภูมิปัญญาในการร่อนทอง องค์ความรู้เรื่องสมุนไพรไทยกว่า 100 ชนิด และองค์ความรู้เรื่อง การทำน้ำส้มควันไม้ ซึ่งมีคุณประโยชน์มากมาย เช่น ใช้ลดกลิ่นและแมลงในฟาร์มปศุสัตว์ ใช้รักษา ผลสด ผลถูกน้ำร้อนและไฟลวก รักษาโรคน้ำกัดเท้าและเชื้อราที่ผิวหนัง ป้องกันปลวก มด แมลง เช่น ตะขาบ แมงป่อง กิ้งกือ ใช้ฉีดพ่นถึงขยะเพื่อดับกลิ่นขยะและไล่แมลงวัน เป็นต้น

6) ด้านผลผลิตที่ยั่งยืน ชุมชนบ้านคลองอารามยังไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยว เชิงเกษตร แต่เกษตรกรในชุมชนทำการปลูกพืชผักทางการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี เพื่อลดต้นทุน ทางการผลิต และหันมาทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวซื้อ ผลผลิตทางการเกษตรโดยตรงกับเกษตรกรถึงสวน คนในชุมชนส่วนใหญ่ยึดหลักการทำเกษตรตาม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7) ด้านเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากชุมชนบ้านคลองอารามยังไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นรูปแบบเด่นชัด ทำให้เกษตรกร ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน ยังไม่มี รายได้ที่เพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าในแต่ละเดือนจะมีนักท่องเที่ยวและผู้มาเรียนรู้ในชุมชนเป็นจำนวนค่อนข้าง มาก แต่ก็ยังไม่สามารถจัดสรรรายได้ให้เป็นระบบได้ กิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ชุมชนยังไม่มีช่องทาง

ในการทำให้เกิดรายได้ นอกจากนี้ชุมชนมีความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นโอกาสในการสร้างรายได้เสริม สามารถขายผลผลิตทางการเกษตร สินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนได้มากขึ้น ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นโอกาสในการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มร่วมกันดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ก่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรมและท้องถิ่นของตนเอง สำหรับผลกระทบด้านลบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อชุมชน เช่น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น จำนวนถังขยะไม่เพียงพอ เป็นต้น)

8) ด้านการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองอารางมีความพยายามให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธิตและทดลองทำการเกษตรของชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน ความสวยงามของสระหลวง ความเรียบง่ายแต่ดูมีคุณค่าของพืชผักป่า การเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม การเรียนรู้และทดลองทำนาที่โคกหนองนาโมเดล หรือทำการเกษตรปลอดสารพิษที่สวนเกษตรลุงยา การทดลองแปรรูปหน่อไม้เป็นหน่อไม้ดอง ซึ่งเป็นสินค้ามีชื่อของบ้านคลองอาราง การทดลองทำน้ำส้มควั่นไม้ น้ำหมักชีวภาพ และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นขนมพื้นบ้าน อาหารจากเกษตรกรรมในชุมชน เป็นต้น

9) ด้านคุณภาพการบริการชุมชน ชุมชนบ้านคลองอารางให้ความสำคัญเรื่องคุณภาพการให้บริการ ด้านความมีน้ำใจ สร้างความอบอุ่น และการดูแลนักท่องเที่ยว พยายามให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้สัมผัสประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีชนบท เช่น การทดลองเก็บพืชผลทางการเกษตรมาประกอบอาหารด้วยตนเอง เน้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน แต่ยังมีคุณภาพการให้บริการบางอย่างที่ยังไม่ดีนัก เช่น ห้องน้ำสำหรับบริการนักท่องเที่ยว อุปกรณ์เครื่องมือสำหรับการต้อนรับในส่วนของการรับประทานอาหารหรืออาหารว่าง เช่น จานชาม แก้ว หรือถาดรอง และความสะดวก เป็นต้น

สรุปผลจากการศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นแบบอย่างที่ดี (Best Practice)

จากการศึกษาดูงาน ชุมชนสรุปความเห็นว่สิ่งที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านคลองอารางได้ คือ

1. ต้องมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ได้แก่ กลุ่มผลิตและแปรรูปสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรเพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งการกำหนดราคาของสินค้าแต่ละประเภท ต้องเป็นราคาเดียวกัน และผลิตสินค้าที่มีคุณภาพใกล้เคียงกัน เช่น ผักปลอดสาร หน่อไม้ดอง น้ำส้มควั่นไม้ น้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น
2. ต้องมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในแต่ละฐานการเรียนรู้ และการจัดสรรค่าตอบแทนสำหรับค่าวิทยากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น การต้อนรับรถรับส่งพานักท่องเที่ยวไปแต่ละฐาน ค่าตอบแทนผู้ให้ความรู้ในแต่ละฐานกิจกรรม และผู้มีส่วนร่วมในฐานกิจกรรม เป็นต้น
3. การตกแต่งและจัดสถานที่ท่องเที่ยว และพื้นที่ส่วนกลางภายในหมู่บ้าน ให้มีความสะอาด บรรยากาศสวยงาม มีต้นไม้ที่ร่มรื่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูร้อน เช่น บริเวณสระหลวง ป่าชุมชน หรือโคกหนองนาโมเดล เป็นต้น

4. การนำเอาต้นทุนของชุมชนมาพัฒนาให้เป็นกิจกรรม หรือบริการการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ เช่น กิจกรรมทำน้ำพริกมะขาม (เยาวชนของบ้านคลองอารางได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดระดับภาค) กิจกรรมทำขนมพื้นบ้านของบ้านคลองอาราง หรือกิจกรรมการร่อนทองบริเวณบ่อทองโบราณของบ้านคลองอาราง เป็นต้น

5. การนำผลผลิตทางการเกษตรและสิ่งที่มีอยู่แล้วในชุมชนมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า จำหน่ายเป็นสินค้าชุมชน เช่น การทำของที่ระลึกจากไม้ไผ่ ซึ่งบ้านคลองอารางมีต้นไผ่จำนวนมาก

6. การปรับปรุงโฮมสเตย์และการให้บริการที่ดีขึ้น เพื่อสร้างความรู้สึกรักเป็นกันเอง เหมือนพักบ้านตัวเองหรือบ้านญาติพี่น้อง ไม่รู้สึกอึดอัด

สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ดังนี้

เพศ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 41.75 เป็นเพศชาย จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.75

อายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 23.75 รองลงมา คือ อายุ 20-30 ปี จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50 อายุ 41-50 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 19.25 อายุ 51-60 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 และอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.75 ตามลำดับ

การศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 78.75 รองลงมา คือ ปริญญาตรี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 21.25

อาชีพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.75 รองลงมา คือ เกษตรกรรม จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.25 พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 9.25 นักเรียน/ นักศึกษา จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 11.75 ค้าขาย/ ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 และอื่น ๆ จำนวน 18 คน โดยแบ่งเป็นผู้สูงอายุ 17 คน และแม่บ้าน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50 ตามลำดับ

รายได้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,000-10,000 บาท จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 33.00 รองลงมา คือ มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 รายได้ 10,001-15,000 บาท จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.25 รายได้ 15,001-20,000 บาท จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 9.25 และรายได้ 20,001 บาทขึ้นไป จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.25 ตามลำดับ

สรุปผลความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน

1. ศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ศักยภาพการรองรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 รองลงมา คือ ศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และศักยภาพการดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ตามลำดับ

2. ชุมชนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้านศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 เมื่อพิจารณาตามรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ การจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 การยอมรับและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 การบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคและทรัพยากรการท่องเที่ยว การส่งเสริมการขาย การเพิ่มมูลค่า พัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากันอยู่ที่ 4.46 โครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 การกำหนดการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดการของเสียในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ตามลำดับ

สรุปผลความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน จังหวัดสระแก้ว ด้านศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้

1. โครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ การวางแผนพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 รองลงมา คือ การวางแผนงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ผลผลิตทางการเกษตร และการวางแผนการตลาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 4.44 ตามลำดับ

2. การกำหนดการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ กำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 รองลงมา คือ การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่อนุรักษ์ และถนนและลานจอด มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 4.44 กำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการเกษตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 4.35 ตามลำดับ

3. การจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ การเตรียมความพร้อมด้านการรักษา ความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 รองลงมา คือ การรักษาพยาบาลเบื้องต้นเมื่อเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ตามลำดับ

4. การจัดการของเสียในแหล่งท่องเที่ยว สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ การจัดการมลพิษในแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 รองลงมา คือ การจัดการน้ำเสียในแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และการจัดการขยะในแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 4.25 ตามลำดับ

5. การยอมรับและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบ สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ การจ้างงานและสร้างรายได้ในชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 รองลงมา คือ การรักษาวัฒนธรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และการมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 ตามลำดับ

6. การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 รองลงมา คือ การสนับสนุนจากภาคเอกชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ความเชื่อมโยงกับบริษัทท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 และความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ตามลำดับ

7. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ การผลิตแบบปลอดภัยกับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 และการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการผลิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ตามลำดับ

8. การบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคและทรัพยากรการท่องเที่ยว สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ การปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และการปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 ตามลำดับ

9. การส่งเสริมการขาย การเพิ่มมูลค่า พัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ การพัฒนาและบรรจุภัณฑ์ และการยกระดับมาตรฐานสินค้าไปสู่สากล เพื่อสร้างแรงจูงใจในการซื้อสำหรับลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 รองลงมา คือ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรไปเป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ตามลำดับ

10. การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยว สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ แผ่นพับ ป้ายโฆษณา และหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 รองลงมา คือ การประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ตามลำดับ

สรุปผลความคิดเห็นด้านศักยภาพการรองรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในภาพรวม มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 เมื่อพิจารณาจำแนกรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเรียง ลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ เส้นทางเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 รองลงมาคือ ความพร้อมด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 กำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ความพร้อมด้านที่พักสำหรับบริการนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการรองรับนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้

1. เส้นทางการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การเดินทางสะดวกและปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69

2. ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ ถนน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 รองลงมา คือ ไฟฟ้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ประปา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 อินเทอร์เน็ต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 โทรศัพท์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ตามลำดับ

3. ความพร้อมด้านที่พักสำหรับบริการนักท่องเที่ยว การมีหรือไม่มีที่พักในแหล่งท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 และประเภทของที่พัก เช่น โฮมสเตย์ กางเต็นท์นอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ตามลำดับ

4. ความพร้อมด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว มีระดับความคิดเห็นในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47

5. การกำหนดนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่ สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ การกระจายหรือส่งต่อนักท่องเที่ยวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีนักท่องเที่ยวเกินจำนวนที่กำหนด มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 4.41 รองลงมา คือ การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ตามลำดับ การเตรียมความพร้อมของบุคลากรในการรองรับนักท่องเที่ยว สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นด้วยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ มีบุคลากรเพียงพอในช่วงฤดูท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 4.43 รองลงมา คือ มีบุคลากรพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวตลอดเวลา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ตามลำดับ กำหนดช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว สามารถจำแนกระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้ ระยะเวลาเปิด-ปิดของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 4.43 รองลงมา คือ การกำหนดช่วงฤดูกาลหรือที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ตามลำดับ

สรุปผลความคิดเห็นต่อด้านศักยภาพการดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในภาพรวมมีระดับความคิดเห็นในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายชื่อ พบว่าระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้

1. การให้บริการด้านความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เช่น เอกสารหรือแผ่นพับ บอร์ดหรือป้ายแสดงข้อมูลหรือความรู้ด้านการเกษตร และสาธิตวิธีการปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 รองลงมา คือ ร้านขายของใช้ประจำวัน ของฝากของที่ระลึก สำหรับให้บริการนักท่องเที่ยวจับจ่ายซื้อสินค้าและผลิตภัณฑ์ใช้ในแหล่งท่องเที่ยวหรือนำกลับบ้าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 การมีมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมสำหรับการท่องเที่ยว สามารถอธิบายถ่ายทอดความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างครบครันโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 การต้อนรับและการสร้างความคุ้นเคยสำหรับนักท่องเที่ยว การบรรยายแนะนำสถานที่ และความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความรู้การพักผ่อนและให้ความบันเทิงภายในแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ 4.43

2. การต้อนรับและการสร้างความคุ้นเคยสำหรับนักท่องเที่ยว การแจ้งให้ทราบถึงกติกาและการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวขณะเยี่ยมชมหรือพักอยู่ในพื้นที่ และการให้บริการยานพาหนะเยี่ยมชมสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การให้บริการส่งจดหมายหรือยานพาหนะ สำหรับบริการนักท่องเที่ยวแบบหมู่คณะ/ส่วนบุคคล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40

3. การให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ เช่น ห้องน้ำ ทางลาดเอียง ทางสัญจร สื่อเพื่อการเรียนรู้และฝึกอาชีพ มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ความสามารถของมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมสำหรับการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 การให้บริการติดต่อสื่อสารสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การให้บริการส่งจดหมาย โทรศัพท์ภายในและนอกประเทศ บริการอินเทอร์เน็ต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 การให้บริการการฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ การให้บริการอุปกรณ์ฝึกทักษะเพื่อการเรียนรู้เพื่อตนเองและการให้บริการฝึกอบรมเป็นหมู่คณะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ตามลำดับ

สรุปผลความคิดเห็นต่อศักยภาพการดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในภาพรวม มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายชื่อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปหาน้อยได้ดังนี้

1. การเรียนรู้วิถีชีวิตหรือร่วมทำกิจกรรมกับเกษตรกร เช่น การร่วมกินอยู่และกิจกรรมกับชาวบ้าน เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 รองลงมา คือ ความโดดเด่นและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อจำหน่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ความโดดเด่นด้านเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรอินทรีย์ การผลิตสารชีวภาพเพื่อกำจัดศัตรูพืช มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายประเภท ภายในระยะรัศมี 20 กิโลเมตร การได้รับรางวัล ใบรับรอง หรือใบประกาศเกียรติคุณจากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น ความโดดเด่นและความหลากหลายของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ความโดดเด่นด้านเทคโนโลยีการเกษตรและองค์ความรู้เฉพาะที่เป็นต้นแบบของการทำเกษตรกรรมที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ให้นักท่องเที่ยวและสาธารณชน และความสวยงามตามธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ตามลำดับ

2. การต้อนรับและการสร้างความคุ้นเคยสำหรับนักท่องเที่ยว การแจ้งให้ทราบถึงกติกาและการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวขณะเยี่ยมชมหรือพักอยู่ในพื้นที่ และการให้บริการยานพาหนะเยี่ยมชมสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การให้บริการส่งจดหมายหรือยานพาหนะ สำหรับบริการนักท่องเที่ยวแบบหมู่คณะ/ส่วนบุคคล

3. การให้บริการสำหรับผู้สูงอายุและคนพิการ เช่น ห้องน้ำ ทางลาดเอียง ทางสัญจร สื่อเพื่อการเรียนรู้และฝึกอาชีพ ความสามารถของมัคคุเทศก์หรือผู้นำชมสำหรับการท่องเที่ยว การให้บริการติดต่อสื่อสารสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การให้บริการส่งจดหมาย โทรศัพท์ภายในและนอกประเทศ บริการอินเทอร์เน็ตการให้บริการการฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้แก่ การให้บริการอุปกรณ์ฝึกทักษะเพื่อการเรียนรู้เพื่อตนเองและการให้บริการฝึกอบรมเป็นหมู่คณะ

รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของชุมชน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของตัวแทนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กำหนดรูปแบบโดยการรวมกลุ่มในรูปแบบของ “คณะกรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน” เป็นข้อสรุปที่เกิดจากความคิดเห็น ปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชนบ้านคลองอาราง โดยรูปแบบคณะกรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน มีจำนวน 11 คน โดยมีที่ปรึกษาคณะกรรมการ คือ นายพัฒนา พรหมเผ่า (ผู้ใหญ่บ้าน) มีหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะและคำปรึกษาแก่คณะกรรมการในการบริหารจัดการ และมีคณะกรรมการประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ คือ นายอิทธิพงษ์ ทิพย์วรรณ (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) มีหน้าที่ในการดูแลภาพรวมในการบริหารจัดการและมอบหมายหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญและความถนัดของหัวหน้ากลุ่มย่อยแต่ละกลุ่ม โดยการเรียกประชุมหัวหน้ากลุ่มย่อย เพื่อรับมอบหมายงาน
2. รองประธานกรรมการ คือ นายสุริยา อร่ามเรือง (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) และนายนาโชค ประจักษ์ตน (นวัตกรชุมชน) ทำหน้าที่ดูแลการบริหารจัดการในระดับฝ่ายย่อย ได้แก่ ฝ่ายบัญชีและการเงิน ฝ่ายต้อนรับและสันตนาการ ฝ่ายที่พัก (Homestay) ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายอาหาร ฝ่ายของที่ระลึก และฝ่ายสถานที่และรักษาความปลอดภัย
3. หัวหน้าฝ่ายบัญชีและการเงิน คือ นางสาวแวเนตร พรหมเผ่า
4. หัวหน้าฝ่ายต้อนรับและสันตนาการ คือ นางภัทรพร นาคี
5. หัวหน้าฝ่ายที่พัก คือ นางรัตนา อาตดาแทน
6. หัวหน้าฝ่ายกิจกรรม มี 2 ส่วน คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ นายสุริยา อร่ามเรือง และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ นายพัฒนา พรหมเผ่า
7. หัวหน้าฝ่ายอาหาร คือ นางศรีนวล พรหมเผ่า
8. หัวหน้าฝ่ายของที่ระลึก คือ นายทองอิน มานะกรุด
9. หัวหน้าฝ่ายสถานที่และรักษาความปลอดภัย คือ นายสมชาย นาคี

5.1.3 สรุปผลการเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน ผลการนำเสนอรูปแบบพบว่า

1. ได้รับความร่วมมือจากชุมชนที่สนใจมีส่วนร่วมต่อการนำเสนอรูปแบบในครั้งนี้ โดยชุมชนให้เหตุผลว่าเพราะชุมชนมองเห็นโอกาสและศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ และค้นพบว่าสิ่งที่เกิดขึ้นตามมา คือ เกิดการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน
2. การจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนชื่อ “วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านคลองอาราง” เพื่อดำเนินกิจการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มี 6 กิจการ ดังนี้
 - 1) การผลิตสินค้า ประเภทการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร ได้แก่ หน่อไม้ดอง ไข่เค็ม ก้วยเตี๋ยวลุยสวน
 - 2) การผลิตสินค้า ประเภทพืช ได้แก่ ผักปลอดสารพิษ
 - 3) การผลิตสินค้า ประเภทของชำร่วย/ของที่ระลึก เช่น ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ กระเป๋าผ้า เสื้อ พวงกุญแจไม้มงคล
 - 4) การผลิตสินค้า ประเภทการผลิตปัจจัยการผลิต ได้แก่ น้ำส้มควันไม้ น้ำหมักชีวภาพ

5) การผลิตสินค้า ประเภทผลิตภัณฑ์สมุนไพร ได้แก่ ลูกประคบสมุนไพร

6) การให้บริการ ประเภทการท่องเที่ยว

3. เกิดการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและนำไปสู่การทดลองการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยชุมชน เป็นกิจกรรมการสะท้อนภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า สิ่งที่คนในชุมชนภาคภูมิใจและอยากให้นักท่องเที่ยวได้มาชม ได้แก่ สระหลวง ซึ่งเป็นจุดเช็คอินสำคัญของบ้านคลองอาราง ด้วยมีความสวยงามทางธรรมชาติ วิถีเขาที่สวยงามตลอดทั้งปี และยังมีพื้นที่สำหรับกางเต็นท์ริมสระหลวง เพื่อชื่นชมกับธรรมชาติและบรรยากาศบริเวณนั้นได้เป็นอย่างดี และสถานที่ใกล้เคียงที่น่าสนใจ คือ มีป่าชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ ที่เป็นความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนได้ช่วยกันอนุรักษ์ป่าชุมชนของบ้านคลองอารางไว้ ผ่านพิธีบวชป่า ซึ่งเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านคลองอาราง นอกจากนี้ก่อนถึงสระหลวง นักท่องเที่ยวยังสามารถแวะถ่ายรูปและชมวิวมุมสูงจาก Sky walk ได้อีกด้วย ซึ่งบริเวณรอบ ๆ จะเป็นสวนพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ และสมุนไพรต่าง ๆ ของชุมชนบ้านคลองอาราง

การท่องเที่ยวที่คนในชุมชนอยากให้มียุคให้เป็น คือ อยากให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับการดำเนินชีวิตการประกอบอาชีพของคนในชุมชน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน ชุมชนคาดหวังให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวและทำกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ซื้อสินค้าและผลผลิตทางการเกษตรในราคาไม่แพง นำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และเกิดความยั่งยืน

ชุมชนอยากให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านคลองอารางเกิดความยั่งยืน โดยเสนอแนวทางดังนี้

3.1 การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

3.2 การปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีความรัก สามัคคี ห่วงแหนในทรัพยากรของชุมชน รักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชน

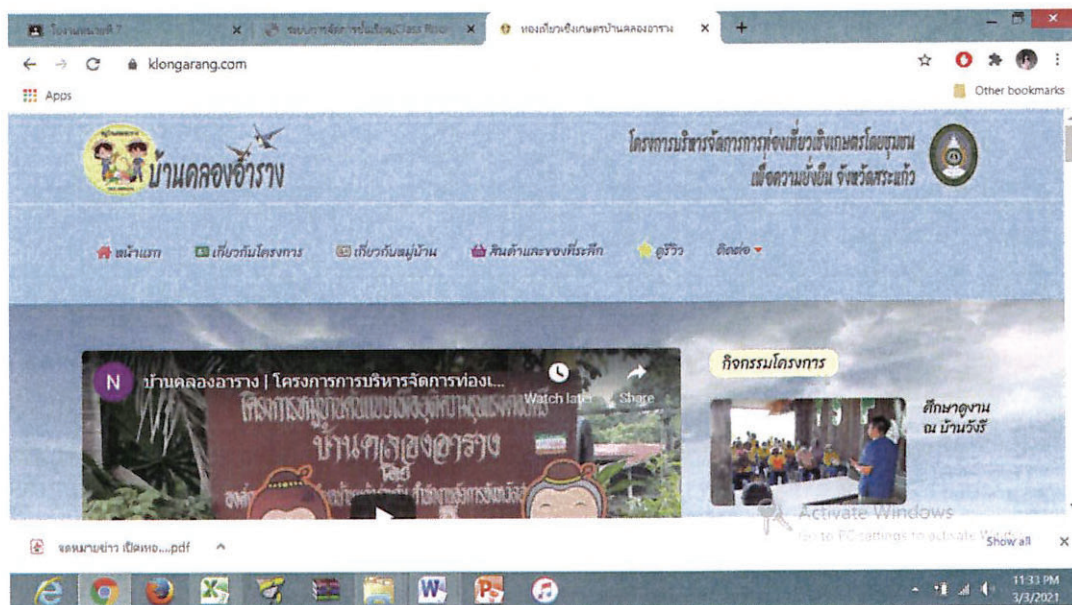
3.3 ต้องมีการร่วมกันจัดตั้งกลุ่มเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพิ่มขึ้น เช่น กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มทอผ้าพื้นเมืองบ้านคลองอาราง นอกเหนือจากการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เกิดขึ้นแล้วระหว่างดำเนินโครงการวิจัย

4. ผลที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน เพื่อความยั่งยืน จังหวัดสระแก้ว เกิดผลผลิต จำนวน 4 ผลผลิต คือ

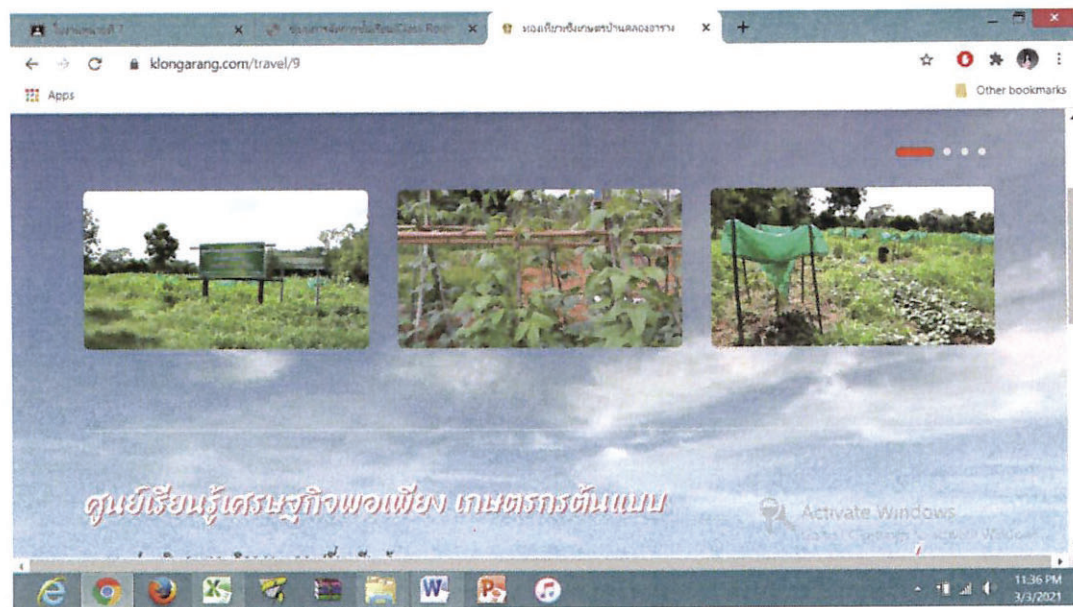
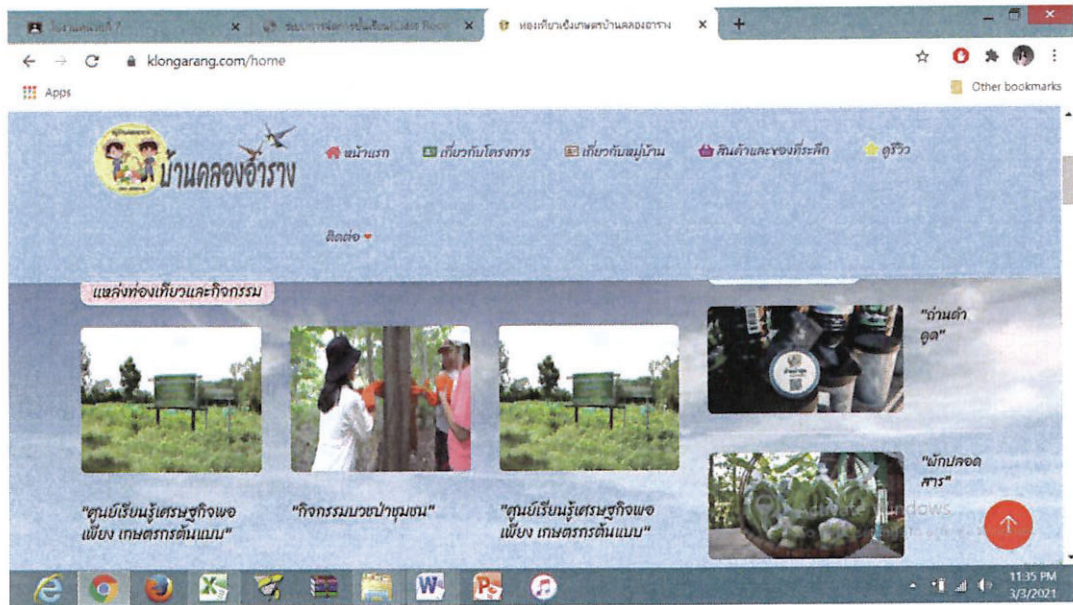
4.1) การพัฒนาฐานการเรียนรู้เชิงเกษตรโดยชุมชน จำนวน 10 ฐาน ได้แก่ ฐาน “อัตลักษณ์คลองอาราง” ฐาน “คนเอาถ่าน” ฐาน “โคกหนองนาโมเดล” ฐาน “น้ำหมักมหัศจรรย์” ฐาน “บวชป่า” ฐาน “100 สมุนไพร” ฐาน “ร้อนทองมาคล้องรัก” ฐาน “แปรรูปอาหาร” ฐาน “ฟาร์มสัตว์เลี้ยง” ฐาน “ผักสวนครัวรั้วกินได้” โดยมีวิทยากร คือ เกษตรกร ปราชญ์ชุมชน และผู้นำชุมชน

4.2) การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว คือ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ประกอบด้วยวิถีชีวิตชุมชน ป่าชุมชน 3,000 ไร่ รู้จักต้นอาราง การบวชป่า เรียนรู้แหล่งสมุนไพร ร้อนทองบ่อทอง คลองอาราง สระหลวง โคกหนองนาโมเดล ชื่อของผักผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน

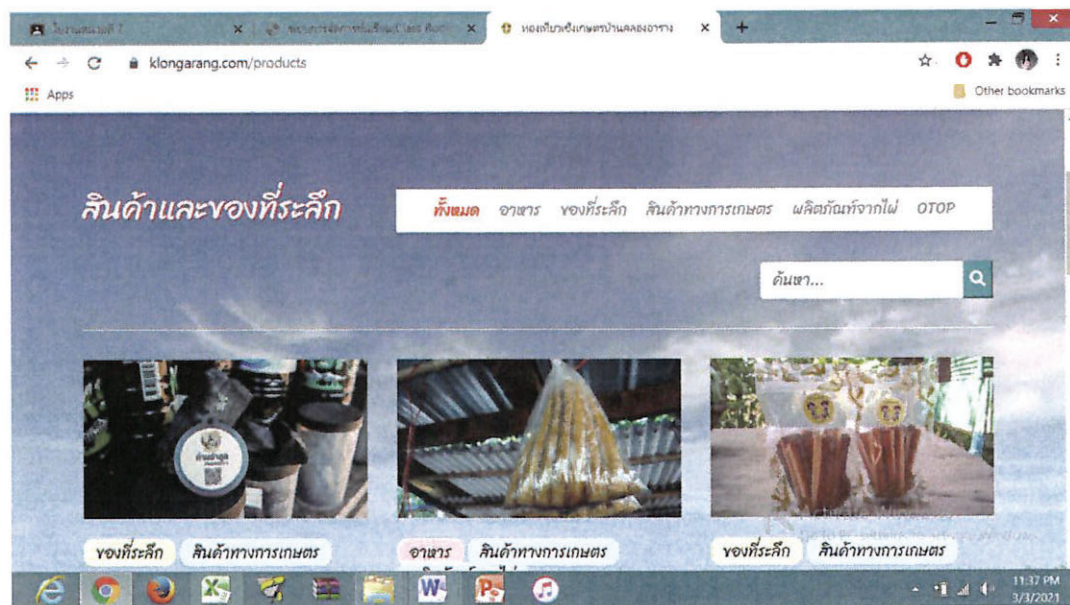
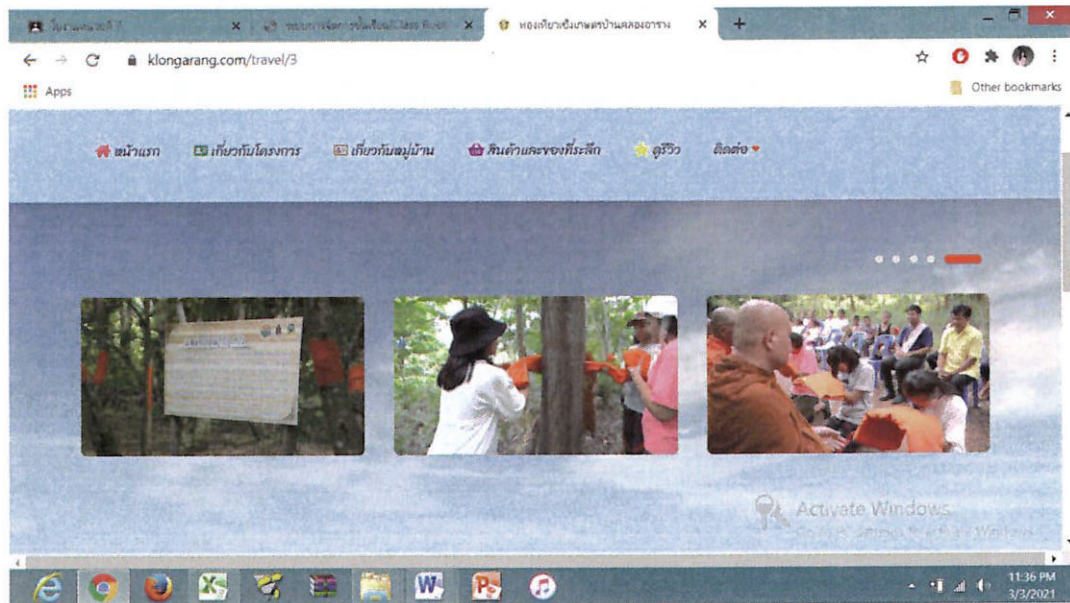
4.3 การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านคลองอาราง ได้แก่ เว็บไซต์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านคลองอารางชื่อ www.klongarang.com ดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 เว็บไซต์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านคลองอาราง (พัฒนาโดยนักวิจัย)

ภาพที่ 13 (ต่อ)

ภาพที่ 13 (ต่อ)

4.4 เกิดนวัตกรรมชุมชน 2 คน คือ นายอิทธิพงษ์ ทิพย์วรรณ และนายนำโชค ประจำตัน ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดในการสร้างสรรค์และสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านคลองอาราง บุคคลทั้ง 2 คน เป็นผู้ที่มีความคิดใหม่ ๆ มักจะเป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ สร้างกระบวนการที่เป็นแนวคิดของตัวเองให้เป็นแนวคิดใหม่ได้

4.5 กิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับคณะผู้วิจัย ตั้งแต่การรับฟังและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็น เพื่อประกอบการดำเนินโครงการในครั้งนี้ ผ่านการรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุง การได้รับความร่วมมือ มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ให้ความสำคัญประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมและเกิดจากความเห็นร่วมกันของประชาชนในชุมชน

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านคลองอาราง จากการทดลองท่องเที่ยว พบว่า

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 และเป็นเพศชาย จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 รองลงมา คือ อายุ 41-50 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00

อายุ 31-40 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 17.86 และอายุ 21-30 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 14.28 ตามลำดับ

อาชีพ ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 รองลงมา คือ รับจ้างทั่วไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 21.43 รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ และพนักงานบริษัท มีจำนวนเท่ากัน คือ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10.71 และน้อยที่สุด คือ นักเรียน/ นักศึกษา มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.58 ตามลำดับ

รายได้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 รองลงมา คือ รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 32.14 รายได้ 10,001-15,000 บาท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 รายได้ 15,001 บาทขึ้นไป จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10.71

ความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.20 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ด้านการให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และด้านการให้บริการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย 4.42 ด้านการต้อนรับและสนทนาและการและด้านสถานที่และการรักษาความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย 4.40 และด้านการให้บริการที่พัก (Homestay) มีค่าเฉลี่ย 3.64

ความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน พิจารณาตามรายด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

ด้านการต้อนรับและสนทนา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ด้านการต้อนรับและสนทนา มีค่าเฉลี่ย 4.40 โดยมีการเอาใจใส่และเต็มใจในการให้บริการ มีค่าเฉลี่ย 4.43 รองลงมา คือ การต้อนรับมีความอบอุ่น สวยงาม และภาพรวมของการต้อนรับและสนทนา มีค่าเฉลี่ย 4.39

ด้านการให้บริการที่พัก (Homestay) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ด้านการให้บริการที่พัก มีค่าเฉลี่ย 3.64 โดยห้องพักเป็นสัดส่วน มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกครบถ้วน มีค่าเฉลี่ย 3.89 รองลงมา คือ ภาพรวมของที่พัก มีค่าเฉลี่ย 3.57 และความพร้อมของห้องนอน ห้องน้ำ สะอาด ถูกสุขอนามัย มีค่าเฉลี่ย 3.46

ด้านการให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ด้านการให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.42 โดยมีการจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ เช่น พื้นที่เกษตร การใช้ประโยชน์ พื้นที่อนุรักษ์ มีค่าเฉลี่ย 4.50 รองลงมา คือ ผู้นำชุมชนหรือมีบุคคลที่ถ่ายทอดความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างครบถ้วน 4.46 ได้รับความรู้ด้านเกษตร ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และการสาธิตต่าง ๆ และภาพรวมการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีค่าเฉลี่ย มีค่าเฉลี่ย 4.36

ด้านการให้บริการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ด้านการให้บริการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.42 โดยสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ มีค่าเฉลี่ย 4.36 รองลงมา คือ ได้รับความรู้หรือการฝึกทักษะด้านเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ การผลิตสารกำจัดศัตรูพืช มีค่าเฉลี่ย 4.32 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และภาพรวมการให้บริการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย 4.29

ด้านการให้บริการอาหาร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ด้านการให้บริการอาหาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.13 โดยภาพรวมการให้บริการอาหาร มีค่าเฉลี่ย 4.21 รองลงมา คือ อาหาร อาหารว่าง มีความสะอาด ถูกสุขอนามัย มีค่าเฉลี่ย 4.14 และสถานที่จัดอาหารสะอาดเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 4.04

ด้านผลิตภัณฑ์/สินค้าชุมชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ด้านผลิตภัณฑ์/สินค้าชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.01 โดยความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น หน่อไม้ดอง พืชผักปลอดสาร น้ำผลไม้ เป็นต้น มีค่าเฉลี่ย 4.25 ผลิตภัณฑ์/สินค้าชุมชนมีคุณภาพเหมาะสมกับราคาและภาพรวมผลิตภัณฑ์/สินค้าชุมชน มีค่าเฉลี่ย 3.89

ด้านสถานที่และการรักษาความปลอดภัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ด้านสถานที่และการรักษาความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย 4.40 โดยระบบรักษาความปลอดภัยของชุมชนและภาพรวมสถานที่และการรักษาความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ย 4.46 รองลงมา คือ การจัดสถานที่ประชุม การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพียงพอเหมาะสม 4.36 และชุมชนมีความเป็นระเบียบ สะอาด มีถังขยะรองรับ 4.32

จากการประเมินผลรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน จากการทดลองใช้รูปแบบ ผู้มาร่วมทดลองท่องเที่ยวมีความพึงพอใจการให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการให้บริการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากที่สุด เพราะผู้มาร่วมทดลองเที่ยวได้รับความรู้ด้านเกษตร ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และการสาธิตต่าง ๆ ในกิจกรรมท่องเที่ยวที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมการร่อนทองบ่อทองโบราณ กิจกรรมการทำปุ๋ยอินทรีย์และนำหมักชีวภาพ น้ำส้มควันไม้ รวมถึงกิจกรรมการทำอาหารพื้นบ้านและ

การแปรรูปอาหาร ซึ่งผู้นำชุมชนหรือผู้มาถ่ายทอดก็สามารถถ่ายทอดความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมนั้น ๆ ได้อย่างครบครัน มีการจัดการพื้นที่เกษตร การใช้ประโยชน์ พื้นที่อนุรักษ์ให้เกิดความคุ้มค่า

นอกจากนี้ผู้มาร่วมทดลองเที่ยวยังสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้เข้าร่วมไปประยุกต์ใช้ได้ ทั้งการฝึกทักษะด้านเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ควรต้องนำมาปรับใช้ในสถานการณ์ปัจจุบันและน่าจะเหมาะสมกับการปรับตัวในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี และสิ่งที่ผู้มาร่วมทดลองเที่ยวรู้สึกพึงพอใจมาก คือ ภาพรวมของระบบการรักษาความปลอดภัยของบ้านคลองอาราง ที่มีการจัดเวรยามตรวจตราอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงกลางคืน

สิ่งที่ผู้มาร่วมทดลองเที่ยวมีข้อเสนอแนะอยากให้มีการพัฒนาให้ดีขึ้น คือ ที่พัก (Homestay) ถึงแม้ว่าห้องพักและการจัดการที่พักจะมีความเป็นสัดส่วน แต่ต้องเพิ่มเรื่องความสะดวกสบายของห้องน้ำให้ถูกสุขอนามัยมากขึ้น

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 ศึกษาศักยภาพชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน จังหวัดสระแก้ว จากผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของชุมชนบ้านคลองอารางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พิธีบวชป่าชุมชน 2) ด้านการบริหารจัดการพบว่า การบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบ แต่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ 3) ด้านเศรษฐกิจ พบว่าชุมชนยังไม่มีรายได้เพิ่มที่ชัดเจน การแบ่งผลประโยชน์ขึ้นอยู่กับงาน และ 4) ด้านสังคมและวัฒนธรรมพบว่า มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของชีวิต รวมถึงประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

นอกจากนี้ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สอดคล้องวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านคลองอารางตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ สวนชา การปลูกพืชผัก สวนหม่อน แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สระหลวง ศูนย์การเรียนรู้เกษตรพอเพียง บ่อทองเก่า ด้านวิถีชีวิตชุมชน มีการประกอบอาชีพการเกษตร เช่น การปลูกพืชผัก การทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และด้านวัฒนธรรมมีพิธีบวชป่าในบริเวณเขตป่าชุมชนของชุมชนบ้านคลองอาราง

จากผลการวิจัยด้านศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคลองอารางเป็นชุมชนที่มีหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสอดคล้องตามแนวคิดของ เทพกร ณ สงขลา (2554) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่าแต่ละแหล่งท่องเที่ยวเน้นกิจการท่องเที่ยวใด ขึ้นอยู่กับประเภทของนักท่องเที่ยว ลักษณะของกิจกรรมการเกษตรของแหล่งท่องเที่ยวมี 4 รูปแบบ คือ กิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการการสาธิต ได้แก่ การเพาะเห็ด ฟาร์มเลี้ยงผึ้ง และแปรรูปอาหาร แหล่งท่องเที่ยวนี้จะเตรียมขั้นตอนต่าง ๆ ของการผลิตทั้งวัตถุดิบและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อสาธิตต่อนักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชมกิจกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มที่มาศึกษางาน หรือนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้ประกอบอาชีพกิจกรรม และ

ต้องการประสบการณ์ไปพัฒนาอาชีพของตนเอง กิจกรรมการท่องเที่ยวการให้ความรู้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมทั้งหมดมีกิจกรรมให้ความรู้ เน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการหาความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แต่มีใช้กิจกรรมหลักของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด เน้นกิจกรรมการใช้ความรู้ทางเกษตรอินทรีย์ ได้แก่ ฟาร์มเกษตรอินทรีย์ มีการเตรียมสถานที่ การบรรยาย และวิทยากรให้ความรู้กับการเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบจำหน่ายสินค้าชุมชน แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตร ที่รวบรวมสินค้าชุมชนเพื่อการจำหน่าย โดยมีการสาธิตการแปรรูปขนมชนิดต่าง ๆ ด้วย การท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบแนะนำธุรกิจเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบนี้เป็นจะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวฟาร์มต่าง ๆ เช่น ฟาร์มเพาะเห็ด เกษตรกรเดินทางมาท่องเที่ยวในรูปแบบของการศึกษาดูงาน แหล่งท่องเที่ยวนี้จะให้ข้อมูลด้านการผลิตและการลงทุน วัสดุอุปกรณ์ให้ผู้สนใจทราบ รวมทั้งสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ Katherin L. Adam, 2004, Pandurang Taware, 2000 กล่าวคือ การท่องเที่ยวของคลองอารางประการแรกคือ การมีบางสิ่งให้นักท่องเที่ยวชม เช่น แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ได้แก่ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าชุมชนถึง 3000 ไร่ มีสระหลวงขนาดใหญ่ มีบ่อร้อนทองเก่าแก่ของชุมชน มีวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ เช่น การละเล่น/การเข้าทรงนางด้ง เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สำคัญแฝงไว้ด้วยวัฒนธรรมความเชื่อเพื่อเสี่ยงทาย การขอฝนให้ตกตามฤดูกาล ข้าวปลาอาหารสมบูรณ์ มีการเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืชผักสวนครัว เช่น สวนข่า การปลูกพืชผัก สวนหม่อน ซึ่งสามารถนำมาแสดงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มความสนใจแก่นักท่องเที่ยวในการมาเยี่ยมชม มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พิธีขอขมาป่าชุมชน ประการที่สอง การมีบางอย่างให้นักท่องเที่ยวทำในการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น การสาธิตการประกอบอาหาร การทำขนม การแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร (หน่อไม้ดอง ไข่เค็ม) การปลูกพืชผัก การทำการเกษตร และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนานของนักท่องเที่ยว ประการที่สาม การมีบางสิ่งให้นักท่องเที่ยวซื้อสินค้าที่นำมาจำหน่าย ผู้ประกอบการสามารถนำผลผลิตทาง การเกษตรมาแปรรูปเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เช่น น้ำสมุนไพรต่าง ๆ น้ำผลไม้ อาหารจากผลิตภัณฑ์เกษตร ขนม เป็นต้น

นอกจากนี้ ปัจจุบันคลองอารางมีจุดเด่นที่สำคัญคือ พื้นที่ยังเป็นชนบท จำนวนครัวเรือนไม่มาก ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และเด็กในวัยเรียน คงรักษาประเพณี วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมในคลองอารางจึงมีค่าใช้จ่ายไม่สูง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้สูงอายุ และเด็ก ๆ มีการอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร เช่น การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชด้วยเกษตรอินทรีย์ เพื่อเป็นการดึงดูดการท่องเที่ยว การจัดการสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ มีความจิตสำนึกในด้านการบริการท่องเที่ยว การสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว มีความเป็นกันเอง มีน้ำใจในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และความเสมอภาคในการให้บริการ สอดคล้องกับ Pandurang Taware (2000) ได้กำหนดขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย เป็นช่องทางท่องเที่ยวที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ ต้นทุนด้านอาหาร ที่พักแรม นันทนาการ และการท่องเที่ยวมีต้นทุนต่ำบนพื้นฐานของนักท่องเที่ยว วิถีชีวิตชนบท ดึงดูดให้ประชากรในเมืองใหญ่ให้ความสนใจในวิถีชีวิตชนบท ได้แก่ อาหารพื้นเมือง พืชพันธุ์ สัตว์ ผลิตภัณฑ์จากไม้ ภูเขา วัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกี่ยวข้องกับเกษตรกร การเกษตร หมู่บ้าน สิ่งเหล่านี้ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวจากเมืองใหญ่เดินทางมาเยี่ยมชม ในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ที่จัด

โดยชาวชนบทหรือหมู่บ้านการเกษตรโดยประชากรทุกวัยสามารถเข้าร่วมได้ ได้แก่ พวกเด็ก ๆ วัยรุ่น วัยกลางคน ผู้สูงอายุ ความสนใจสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ได้แก่ นก สัตว์ต่าง ๆ พืชพันธุ์ ภูเขา สภาพแวดล้อมแบบนี้มีความแตกต่างจากสภาพแวดล้อมในเมืองใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวแสวงหาเพื่อความสุขที่หาไม่ได้ในเมืองใหญ่ ที่พักผ่อนแบบรีสอร์ต และเมืองที่ห่างไกลจากความพลุกพล่านของผู้คน เป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ความรู้เรื่องราวชีวิตชาวชนบท และความรู้เรื่องกิจกรรมซึ่งการท่องเที่ยวเช่นนี้เป็นตัวเลือกที่ดีแก่พวกเขาที่จะได้ประสบการณ์โดยตรงจากการสัมผัสชีวิตชาวชนบท

อย่างไรก็ตามบ้านคลองอาราง มีข้อจำกัดในด้านการบริหารงานโดยกลุ่มผู้นำ การทำงานอยู่ในระดับเครือญาติ หรือความร่วมมือจากชุมชนหรือจิตอาสา ไม่มีการกำหนดรายได้หรือการบริหารงานอย่างเป็นระบบ รวมทั้งยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน เช่น ห้องน้ำที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ความเป็นระเบียบและความสะอาดของสถานที่ นอกจากนี้ ผลการวิจัยเชิงปริมาณยังสอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพด้านศักยภาพการรองรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และศักยภาพการดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยชุมชนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้านศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การจัดการด้านความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว การยอมรับและความร่วมมือกับชุมชนโดยรอบ และการจัดการของเสียในแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กล่าวถึงขั้นตอนการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุงและความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างไร ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตลักษณ์ ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สภาพภูมิทัศน์และวิถีชีวิต

นอกจากนี้ประเด็นความพร้อมทางด้านความสะดวก ซึ่งรวมถึงทั้งความสะดวกในการเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนการใช้พื้นที่และการกำหนดศักยภาพรองรับแหล่งท่องเที่ยว โดยในการกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวนั้น ประเด็นสำคัญที่ต้องจัดการคือต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ที่พัก และร้านขายของที่ระลึกให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่เกินความสามารถที่จะรองรับได้ ซึ่งรวมถึงการประเมินผลกระทบจากการเพิ่มของจำนวนนักท่องเที่ยวตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่ตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมทั้งศักยภาพการท่องเที่ยวมีดัชนีชี้พิจารณาประกอบด้วย

ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก การท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์และประสบความสำเร็จได้นั้น แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการหรือ 3As คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ท่องเที่ยวและเหตุการณ์ โดยสถานที่นั้นอาจเกิดจากธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่น่าประทับใจนั้นมาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์เพียงอย่างเดียว

2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) การมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ ที่พัก อาหาร บริการสาธารณูปโภคต่าง ๆ จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกสบายและมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยว และกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในครั้งต่อไป 3) การเข้าถึง (Accessibility) ในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีบริการระบบการขนส่งที่หลากหลาย ประกอบด้วย เส้นทาง พาหนะ สถานี และผู้ประกอบการขนส่ง เพื่อความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งการขนส่งทั้งคนและสิ่งของไปยังแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุจิตราภรณ์ จุสปาโล (2558) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน บ้านบางเหริ่งใต้ อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในการดึงดูดใจ ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนารายการนำเที่ยวบนฐานการรักษา วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเชิงอนุรักษ์บนวิถีความพอเพียง เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้ชุมชนทั้งแบบไปกลับและค้างคืน เพื่อรองรับการเปิดการท่องเที่ยวอาเซียนและสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล รวมทั้งผลการวิจัยของ วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหมปัจจัยและข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวคือการบริหารจัดการ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การปรับปรุงพื้นที่ให้สะดวก สะอาด การให้ความรู้ การมีผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรตลอดฤดูกาล ความแตกต่างของประเภทนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจ

5.2.2 สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน จังหวัดสระแก้ว

ผู้วิจัยได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนบ้านคลองอารางด้วยกระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค โดยพบว่า คลองอารางมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติมากมาย อาทิ ป่าชุมชน สระหลวง บ่อทองโบราณ เป็นพื้นที่ยังคงความเป็นชนบท ประชาชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีอัธยาศัยดี คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มีความสามัคคี และเป็นคนมีน้ำใจ อัธยาศัยดี ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง (ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน) มีโฮมสเตย์ที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน มีอาหารพื้นบ้านที่ใช้วัตถุดิบในชุมชนเป็นส่วนประกอบ ส่วนจุดอ่อนคือ พื้นที่ทำกินไม่เพียงพอ มีปัญหาหนี้สิน น้ำสำหรับทำการเกษตรไม่เพียงพอ เป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นใหม่ ทำให้ไม่มีร่องรอยของอารยธรรมหรือประวัติศาสตร์ ผลผลิตทางการเกษตรมีหลากหลายแต่มีในปริมาณน้อย ไม่เพียงพอสำหรับการจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว พื้นที่อยู่ค่อนข้างไกลจากถนนสายหลัก ในฤดูฝนการเดินทางอาจไม่สะดวกมากนัก สำหรับโอกาส คือ คนรุ่นใหม่หลังเรียนจบมีสำนึกรักบ้านเกิด ต้องการกลับมาอาศัยและทำงานในชุมชน พร้อมพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง เยาวชนมีความเข้มแข็ง และต้องการมีส่วนร่วม มีกิจกรรมของชุมชนที่เป็นเหมือนการสร้างความรักความสามัคคีให้คนในชุมชน และอุปสรรค คือ ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น และขาดรายได้ และการสนับสนุนจากภาครัฐยังมีน้อย เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก การเดินทางไปตัวเมืองค่อนข้างไกล ซึ่งผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2543) อธิบายถึงการจัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่า มีการพิจารณาจากสภาพของแหล่งท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยวสามารถจัดประเภทคือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแหล่งท่องเที่ยวหลัก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ถูกพัฒนาขึ้นในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวหลัก นักท่องเที่ยวจะเดินทางมาเพื่อท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวหลักโดยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ประกอบ ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงไม่จำเป็นต้องมีขนาดใหญ่หรือมีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวสูง สอดคล้องกับการวิจัยของวิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเขตสายไหม พบว่า กำหนดแนวทางการบริหารกลุ่มพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเยี่ยมชมพื้นที่ราชการและกลุ่มเยี่ยมชมพื้นที่เอกชนกับส่วนบุคคล โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เขตรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรใน 1 วันที่แตกต่างกันใน 3 โปรแกรม เพื่อให้ นักท่องเที่ยว ผู้สนใจสามารถเลือกได้ตามความต้องการที่แตกต่างกันไป วิธีการจัดการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะพอควร บริโภคที่ไม่จำเป็น รักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่น การปศุสัตว์หรืออยู่เสมอของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การฝึกอบรมบุคลากร เพื่อยกระดับการบริการการท่องเที่ยว มีการตลาดที่มีประสิทธิภาพ ด้านข้อมูลข่าวสารเพื่อยกระดับความพึงพอใจ และมีการวิจัยและติดตามตรวจสอบประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

สำหรับลักษณะการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของบ้านคลองอาราง สามารถแบ่งเป็น 9 ส่วน ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ ชุมชนมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยเน้นให้ผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนมีคุณภาพ ปลอดภัย ราคาถูก และมีการต้อนรับและบริการนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนด้วยการดูแล เอาใจใส่ ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นและสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยว ในส่วนของการรับนักท่องเที่ยว จะเป็นการติดต่อผ่านผู้นำชุมชนเพียงทางเดียว จากนั้นผู้นำชุมชนจะประกาศเสียงตามสายเพื่อนัดหมายล่วงหน้า ได้แก่ เจ้าของโฮมสเตย์ เกษตรกร แม่บ้าน เพื่อให้เตรียมดำเนินการ จัดสรรเวลาและนัดหมายผู้ที่มาให้ความรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ และแจ้งให้สมาชิกที่จะนำสินค้าเกษตร ผลผลิตแปรรูปในชุมชนมาจำหน่าย และเน้นส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวพักค้างคืนกับโฮมสเตย์ของชุมชน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน
2. ด้านทรัพยากรบุคคล ในชุมชนบ้านคลองอารางยังไม่มีกรรวมกลุ่ม แต่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยังไม่เป็นระบบและไม่ชัดเจน ประชาชนในชุมชนบ้านคลองอารางมีความคิดอยากริเริ่มการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ทำให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชนในปัจจุบันจึงยังไม่ได้มีการวางแผนดำเนินการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม
3. ด้านงบประมาณ ชุมชนบ้านคลองอารางยังไม่มีกรแบ่งรายได้ที่ได้จากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการขายผลผลิตการเกษตร ผลผลิตแปรรูป สินค้าชุมชนอย่างชัดเจน ยังไม่มีการจัดตั้งบัญชีกองกลางเพื่อใช้ในการบริหารจัดการกลุ่ม รายได้จากโฮมสเตย์จะเป็นรายได้ผ่านการติดต่อที่ผู้นำชุมชน จากนั้นจึงจะถูกจัดสรรให้กับเจ้าของโฮมสเตย์ที่นักท่องเที่ยวไปพัก
4. ด้านปัจจัยสนับสนุนการเป็นเครือข่ายสร้างความร่วมมือ ชุมชนบ้านคลองอารางยังไม่มีกรดำเนินการในเรื่องการสนับสนุนการเป็นเครือข่ายสร้างความร่วมมือ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านคลองอารางในปัจจุบันยังไม่มีที่รู้จักมากนัก และอยู่ในช่วงเริ่มดำเนินการ ซึ่งคน

ในชุมชนคาดหวังว่าเมื่อมีรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นระบบและชัดเจนแล้ว จะทำให้ชาวบ้านมีรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้

5. ด้านทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมชุมชน บ้านคลองอารามมีทรัพยากรเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ คือ การเป็นแหล่งทำการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในชุมชนมีภูมิปัญญาในการร่อนทอง องค์ความรู้สมุนไพรไทยกว่า 100 ชนิด และองค์ความรู้เรื่อง การทำน้ำส้มควันไม้ซึ่งมีคุณประโยชน์มากมาย เช่น ไล่ลัดกลืนและแมลงในฟาร์มปศุสัตว์ ใช้รักษาแผลสด ป้องกันปลวก มด แมลง

6. ด้านผลผลิตที่ยั่งยืน ชุมชนบ้านคลองอารามยังไม่มี การรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แต่เกษตรกรในชุมชนทำการปลูกพืชผักทางการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี เพื่อลดต้นทุนทางการเกษตร และหันมาทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวซื้อผลผลิตทางการเกษตรโดยตรงกับเกษตรกรถึงสวน คนในชุมชนส่วนใหญ่ยึดหลักการทำเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7. ด้านเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากชุมชนบ้านคลองอารามยังไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นรูปแบบเด่นชัด ทำให้เกษตรกร ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน ยังไม่มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าในแต่ละเดือนจะมีนักท่องเที่ยวและผู้มาเรียนรู้ในชุมชนเป็นจำนวนมาก ค่อนข้างมาก แต่ก็ยังไม่สามารถจัดสรรรายได้ให้เป็นระบบได้ กิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ชุมชนยังไม่มีช่องทางในการทำให้เกิดรายได้ นอกจากนี้ชุมชนมีความเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นโอกาสในการสร้างรายได้เสริม สามารถขายผลผลิตทางการเกษตร สินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนได้มากขึ้น ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นโอกาสในการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มร่วมกันดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ก่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรมและท้องถิ่นของตนเอง สำหรับผลกระทบด้านลบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อชุมชน เช่น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น จำนวนถังขยะไม่เพียงพอ เป็นต้น)

8. ด้านการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ชุมชนบ้านคลองอารามมีความพยายามให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธิตและทดลองทำการเกษตรของชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน ความสวยงามของสละสลวย ความเรียบง่ายแต่ดูมีคุณค่าของพิธีบูชา การเรียนรู้วิถีเกษตร การเรียนรู้และทดลองทำนาที่โคกหนองนาโมเดล หรือทำการเกษตรที่สวนเกษตรลุงยา การทดลองแปรรูปหน่อไม้เป็นหน่อไม้ดอง ซึ่งเป็นสินค้ามีชื่อของบ้านคลองอาราม การทดลองทำน้ำหมักควันไม้ และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นขนมพื้นบ้าน อาหาร จากเกษตรกรในชุมชน เป็นต้น

9. ด้านคุณภาพการบริการชุมชน ชุมชนบ้านคลองอารามคุณภาพเรื่องการให้บริการด้านความมีน้ำใจ สร้างความอบอุ่น และการดูแลนักท่องเที่ยว พยายามให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้สัมผัสประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีชนบท เช่น การทดลองเก็บพืชผลทางการเกษตรมาประกอบอาหารด้วยตนเอง เน้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน แต่ยังมีคุณภาพการให้บริการบางอย่างที่ยังไม่ดีขึ้น เช่น ห้องน้ำสำหรับบริการนักท่องเที่ยว อุปกรณ์เครื่องมือสำหรับการต้อนรับในส่วนของการรับประทานอาหารหรืออาหารว่าง เช่น จานชาม แก้ว หรือถาดรอง และความสะอาด เป็นต้น

ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับอดิการ์ (Adhikary, 1995) ได้เสนอรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว (7-S Model) หรือ Mckansey's 7 S ประกอบด้วย โครงสร้างองค์การ เป้าหมายของ

องค์การ ระบบการดำเนินงาน ทักษะที่ใช้ในการทำงาน บุคลากร รูปแบบพฤติกรรมของพนักงาน และเป้าหมายที่ต้องการ ตัวแปรแต่ละตัวมีความสำคัญต่อการบริหารองค์การ (Robert Waterman, Tom Peter and Julien Phillips, 1980) เพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. Strategy หมายถึง กลยุทธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความผสมกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย
2. Structure หมายถึง โครงสร้างในองค์การซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับขั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยว
3. System หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาด และระบบอื่น ๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน
4. Staff หมายถึง บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยจัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจซื่อสัตย์ ทำงานประสบผลสำเร็จและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ
5. Skill คือ การทำงานทุกอย่างต้องอาศัยความชำนาญงานจึงจะมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน
6. Style คือ การร่วมกันระหว่าง Staff และ Skill แต่ละคนจะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่ต่างกัน โดยปกติแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม Autocratic Style หรือ Top Down Style และกลุ่ม Democratic Style หรือ Bottom-Up
7. Share คือ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของโคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1980) เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุด คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์โดยวิธีใด เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคม

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็นความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มได้

5.2.3 สรุปผลการเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน จังหวัดสระแก้ว

ผลการวิจัยความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ด้านการให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและด้านการให้บริการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านการต้อนรับและสันทนาการและด้านสถานที่และการรักษาความปลอดภัย และด้านการให้บริการที่พัก (Homestay) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ประกอบด้วย ด้านการต้อนรับและสันทนาการ ด้านการให้บริการที่พัก (Homestay) ด้านการให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้านการให้บริการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านการให้บริการอาหาร ด้านผลิตภัณฑ์/สินค้าชุมชน ด้านสถานที่และการรักษาความปลอดภัย จากการประเมินผลรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน จากการทดลองใช้รูปแบบ ผู้มาร่วมทดลองท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ การให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการให้บริการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากที่สุด เพราะผู้มาร่วมทดลองเที่ยวได้รับความรู้ด้านเกษตร ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และการสาธิตต่าง ๆ ในกิจกรรมท่องเที่ยวที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมการร่อนทองบ่อทองโบราณ กิจกรรมการทำปุ๋ยอินทรีย์และนำหมักชีวภาพน้ำส้มควันไม้ รวมถึงกิจกรรมการทำอาหารพื้นบ้านและการแปรรูปอาหาร ซึ่งผู้นำชุมชนหรือผู้มาถ่ายทอดก็สามารถถ่ายทอดความรู้และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมนั้น ๆ ได้อย่างครบครัน มีการจัดการพื้นที่เกษตร การใช้ประโยชน์ พื้นที่อนุรักษ์ให้เกิดความคุ้มค่า นอกจากนี้ผู้มาร่วมทดลองเที่ยวยังสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมท่องเที่ยวที่ได้เข้าร่วมไปประยุกต์ใช้ได้ ทั้งการฝึกทักษะด้านเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ควรต้องนำมาปรับใช้ในสถานการณ์ปัจจุบันและน่าจะเหมาะสมกับการปรับตัวในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี และสิ่งที่ผู้มาร่วมทดลองเที่ยวรู้สึกพึงพอใจมาก คือ ภาพรวมของระบบการรักษาความปลอดภัยของบ้านคลองอารางที่มีการจัดเวรยามตรวจตราอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงกลางคืน สิ่งที่ผู้มาร่วมทดลองเที่ยวมีข้อเสนอแนะอยากให้มีการพัฒนาให้ดีขึ้น คือ ที่พัก (Homestay) ถึงแม้ว่าห้องพักและการจัดการที่พักจะมีความเป็นสัดส่วน แต่ต้องเพิ่มเรื่องความสะอาดของห้องน้ำให้ถูกสุขอนามัยมากขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของ WTO ประกอบด้วย การท่องเที่ยวต้องตระหนักและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการเคารพในสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของประชาชนพื้นเมือง การรู้จักปรับตัวและเข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละชุมชน และการสร้างความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรก่อให้เกิดการกระจายของรายได้อย่างเป็นธรรมและเข้าถึงแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (Tourism stakeholder) นอกจากนี้

ยังควรที่จะก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงการมีส่วนร่วมสำคัญในการช่วยลดความยากจนในท้องถิ่นด้วย และ Tourism Organization (2004) กล่าวว่า การพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสามารถทำได้กับการท่องเที่ยวทุกรูปแบบและในทุกแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการท่องเที่ยวโดยชนหมู่มาก (mass tourism) การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (niche tourism segment) โดยการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรเป็นดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมที่สุด รักษาระบบนิเวศ และช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ
2. เป็นการท่องเที่ยวที่เคารพในสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น อนุรักษ์ความเป็นอยู่ มรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าทางประเพณี สนับสนุนให้เกิดการเปิดรับและการเข้าใจในความหลากหลายของวัฒนธรรม
3. มั่นใจการท่องเที่ยวที่สามารถเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ดำเนินการได้ในระยะยาว การจัดหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholders) ทักส่วนเป็นการกระจายความเป็นธรรม รวมถึงการจ้างงานอย่างมั่นคง โอกาสในการได้รับรายได้และบริการสังคมสำหรับคนในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการลดความยากจน

ทั้งนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องมาจากการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการจากผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องทุกคน ต้องมีผู้นำทางการเมืองที่สร้างการมีส่วนร่วมอย่างแข็งแกร่ง กว้างขวาง การจะบรรลุการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ต้องทำเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ต้องมีการควบคุมติดตามผลกระทบ การมีมาตรการป้องกันและแก้ไข ทางด้านนักท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะต้องสร้างความพึงพอใจและสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายให้กับนักท่องเที่ยว เพิ่มความตระหนักรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และสนับสนุนพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นไปในแนวทางของความยั่งยืน และสอดคล้องกับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) นำเสนอแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยชุมชนเพื่อชุมชนโดย 3C จะอยู่ที่ “ชุมชน” ประกอบด้วยทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ธรรมชาติ คน วัฒนธรรม และจิตวิญญาณ เป็นต้น ด้วยความเข้มแข็ง รากฐานที่มั่นคง และความรักสามัคคีในชุมชน ชุมชนสามารถบริหารจัดการ (เปิดประตู) การท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง (CBT) เพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรที่มีอยู่ แต่ยังคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้ สร้างสรรค์ออกมาเป็นกิจกรรม ที่พักแรม ศูนย์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เปิดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชุมชน (CT) อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องเคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ชุมชนสามารถสร้างขึ้นในการป้องกันไม่ให้เกิดค่านิยมหรือวัฒนธรรมจากภายนอกที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนได้ CBT ที่เข้มแข็งจะสร้างประโยชน์ให้ชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม นอกจากนั้นชุมชนรอบข้างที่ไม่ได้ทำการท่องเที่ยวโดยตรง ก็สามารถนำทรัพยากรต่าง ๆ ที่ตนเองมีส่งต่อเป็นวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวในชุมชน CBT เองก็สามารถแบ่งปันผลประโยชน์กระจายรายได้สู่ชุมชนรอบข้างได้เช่นกัน (Two-way CBTT)

ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ด้วยการรวมกลุ่มในรูปแบบของ “คณะกรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน” และนำไปสู่การจัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือจากชุมชนเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านคลองอาราง เนื่องจากชุมชนมองเห็นโอกาสและศักยภาพของชุมชนของตนเองในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ข้อค้นพบหรือผลที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 มาวิเคราะห์เพื่อค้นหารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน และได้นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ด้วยการรวมกลุ่มในรูปแบบของ “คณะกรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน” และนำไปสู่การจัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน

1. จัดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนชื่อ “วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านคลองอาราง”

2. รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อชุมชนแล้ว ผลที่เกิดขึ้นต่อมาคือเกิดการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและนำไปสู่การตลาดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเป็นกิจกรรมการสะท้อนภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน

3. ผลที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน จังหวัดสระแก้ว เกิดผลผลิต จำนวน 4 ผลผลิต คือ

3.1) การพัฒนาฐานการเรียนรู้เชิงเกษตรโดยชุมชน จำนวน 10 ฐาน ได้แก่ ฐาน “อัตลักษณ์คลองอาราง” ฐาน “คนเอาถ่าน” ฐาน “โคกหนองนาโมเดล” ฐาน “น้ำหมักมหัศจรรย์” ฐาน “บวชป่า” ฐาน “100 สมุนไพร” ฐาน “ร้อนทองมาคล้องรัก” ฐาน “แปรรูปอาหาร” ฐาน “ฟาร์มสัตว์เลี้ยง” ฐาน “ผักสวนครัวรั้วกินได้” โดยมีวิทยากร คือ เกษตรกร ปราชญ์ชุมชน และผู้นำชุมชน

3.2) การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว คือ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ประกอบด้วยวิถีชีวิตชุมชน ป่าชุมชน 3,000 ไร่ รู้จักต้นอาราง การบวชป่า เรียนรู้แหล่งสมุนไพร ร้อนทองบ่อทอง คลองอาราง สระหลวง โคกหนองนาโมเดล ชื่อของผักผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน

3.3) การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านคลองอาราง ได้แก่ เว็บไซต์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนบ้านคลองอารางชื่อ www.klongarang.com

3.4) เกิดนวัตกรรมชุมชน 2 คน คือ นายอิทธิพงษ์ ทิพย์วรรณ และนายนำโชค ประจำตน ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดในการสร้างสรรค์และสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านคลองอาราง บุคคลทั้ง 2 คน เป็นผู้ที่มีความคิดใหม่ ๆ เป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ สร้างกระบวนการที่เป็นแนวคิดของตัวเองให้เป็นแนวคิดใหม่ได้

3.5) กิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับคณะผู้วิจัย ตั้งแต่การรับฟังและแสดงความคิดเห็นร่วมกันเป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการดำเนินโครงการในครั้งนี้ ผ่านการรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัด

เวทีสาธารณะ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุง การได้รับความร่วมมือ มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ใ้บทบาทประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมและเกิดจากความเห็นร่วมกันของประชาชนในชุมชน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.3.1.1 ควรศึกษาการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกที่หลากหลาย และการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในบริเวณใกล้เคียง

5.3.1.2 ควรศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววิถีชุมชนในแง่มุมอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

5.3.1.3 ควรจัดทำป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวตามฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ของบ้านคลองอาราง เพื่อนำเสนอข้อมูลท่องเที่ยว รวมทั้งเพิ่มเติมภาษาสำหรับชาวต่างชาติด้วย

5.3.1.4 คณะกรรมการการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน ควรส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายระดับชุมชน เพื่อสนับสนุนให้เกิดการส่งเสริมการมีอาชีพของคนในชุมชน และสามารถขยายผลเป็นการสร้างเครือข่ายระดับท้องถิ่นได้ในอนาคต

5.3.1.5 คณะกรรมการฯ ควรเร่งดำเนินการเตรียมความพร้อมพื้นที่สำหรับทางเดินเท้าบริเวณสระหลวง ได้แก่ ระบบไฟฟ้า ห้องน้ำ ห้องอาบน้ำ และระบบการรักษาความปลอดภัย ซึ่งหากพื้นที่พร้อมเปิดให้บริการ กิจกรรมทางเดินเท้าจะเป็นอีกกิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวที่ปรับวิถีการท่องเที่ยวเป็นไปตามวิถีปกติใหม่ได้อีกหนึ่งกิจกรรม

5.3.1.6 คณะกรรมการฯ ควรสนับสนุนให้เกิดการสร้างภาคีเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานส่งเสริมการเกษตร สำนักพัฒนาชุมชน สำนักงานวัฒนธรรม หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น และภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการท่องเที่ยวต่าง ๆ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.3.2.1 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาควรให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนบ้านคลองอาราง รวมถึงหมู่บ้านอื่นในระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและท้องถิ่น

5.3.2.2 สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสระแก้วควรกำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อสร้างจุดหมายปลายทางหลักในการเรียนรู้เชิงเกษตรสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเป็นทางเลือกที่หลากหลาย โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มครอบครัว โดยเน้นให้มีกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ดึงดูดความสนใจได้

5.3.2.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมต่อการรองรับการท่องเที่ยว และสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับชุมชน

5.3.2.4 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสระแก้ว ควรส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนภายใต้ต้นทุนทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนและแตกต่างจากผลิตภัณฑ์แห่งอื่น